

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Ref:

Vår ref:
2010/2744

Saksbeh.:
Inger Traaholt Hypher

Dato:
01.12.2010

HØRING - UTKAST TIL ENDRING AV FORSKRIFTSBESTEMMELSER FOR AKKREDITERING AV DOKTORGRADSTUDIER

Bakgrunn

Høgskolen i Oslo takker for invitasjon fra Kunnskapsdepartementet om å komme med innspill til endringer i forskrift 1. februar 2010 nr. 96 om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning (NOKUT-forskriften).

Saken har vært på høring på avdelinger og sentre, den er behandlet av FoU-utvalget (16.11.2010), i IDF-møte (15.11.2010) og styret (25.11.2010).

Kunnskapsdepartementet foreslår i høringsutkastet å endre NOKUT-forskriften på to punkter, og høgskolens tilbakemeldinger på disse er som følger:

Endring i §3-1, femte ledd:

Forslaget innebærer ett sett med standarder og kriterier for akkreditering av doktorgrader og ett sett med standarder og kriterier for revidering av akkrediterte doktorgradsstudier. Når det gjelder utformingen av sistnevnte, forutsetter vi at det legges opp til like vilkår og lik praksis for universiteter og høgskoler ved revidering av akkrediterte doktorgradsstudier og doktorgradsstudier opprettet i medhold av universitets- og høgskoleloven §3-3.

Endring i §3-1, tredje ledd:

I forslaget til ny tekst i §3-1, tredje ledd, har departementet valgt å fastsette et krav til størrelsen på fagmiljø knyttet til et doktorgradsstudium og doktorgradsstudiets rekrutteringspotensial. Høgskolen er i det store og hele enig i kravet til antall som blir satt til fagmiljøet, men vi savner begrunnelse og dokumentasjon til antall doktorgradsstudenter som kreves. Nedenfor gir vi utfyllende kommentarer til dette.

Høringsforslaget framviser ikke analyser av doktorgradsutdanningen og de problemer som framsettes når det gjelder kvalitet. De foreslåtte endringene forutsetter at det er en sterk

kobling mellom kvantitet og kvalitet, og det er problematisk at forslaget ikke bygger på en dokumentasjon av dette forholdet.

En omfattende analyse gjennomført av NIFU STEP i 2009 viser at det har vært en sterk vekst i antall doktorgradsstipendiater fra 4100 i 2002 til 8377 i 2009. Kun 150 av de registrerte doktorgradsavtalene var ved høyskolene (1,8 prosent). Analysen viser at gjennomføringsgraden for doktorgradsutdanning har økt de senere år, og at flere doktorgradsstipendiater gjennomfører studiet på normert tid. Fortsatt er våre doktorander eldre enn i Sverige og Danmark, og videre viser analysene at det er store ulikheter mellom fag og institusjoner.

Det er utvilsomt behov for tiltak for å styrke doktorgradsutdanningene, og det er viktig at disse reelt kan bidra til forbedringer. Siden disse forslagene til endringer gjelder akkreditering av nye ph.d-studier, ville det slik UHR etterlyste i desember 2009, vært en fordel om det forelå en evaluering av de nye doktorgradsprogrammene som grunnlag for å foreslå tiltak. Er det særlige problemer knyttet til disse? Hvordan opplever doktorgradskandidatene tilbudet? I en undersøkelse som NIFU STEP gjennomførte i 2006 oppga doktorgradsstipendiaterne ved høyskolene som gikk på egne programmer, at de var mer fornøyd med det tilbudet de fikk, enn de som var tatt opp ved universitetene. NOKUT har nå godkjent 11 doktorgradsutdanninger ved høyskolene, i tillegg til de som ble godkjent ved universitetene i Agder og Stavanger. Det foreligger derfor et grunnlag for å evaluere de erfaringer som dette har gitt oss.

Et problem som mange doktorgradsstipendiater oppgir, er at de ikke får den nødvendige oppfølging. Dette til tross for at de fleste doktorgradsstipendiater i Norge er ved universitetene, hvor det er store fagmiljøer og mange doktorgradsstipendiater. Disse store miljøene er derfor ikke i seg selv noen garanti for god og tett oppfølging av doktorgradsstipendiaterne.

Det er mange tiltak som nå settes i gang for å styrke doktorgradsutdanningene, og tiltakene bygger på evalueringene som er gjennomført. Forskerskoler er ett viktig tiltak, og videre har universitetene satt i gang omfattende reformer av egne doktorgradsutdanninger for å styrke og kvalitetsforbedre disse. Dette arbeidet forventes å bære frukter.

For å møte framtidens utfordringer og trygge velferdsstaten vil et riktig grep nå være å gjennomføre tiltak som styrker profesjonsutdanningene og den kunnskapsbase de bygger på. Hvordan skal denne utfordringen møtes hvis ikke store profesjonsutdanninger skal få muligheten til å utvikle sine forskningsmiljøer, som ofte er tverrfaglige? Her er det et krav om en profesjonalisering som vil kreve at flere tar masterutdanninger, og i tillegg er det krav om mer forskningsbasert kunnskap både for å styrke utdanningene og profesjonsutøvelsen. For å komme dette i møte må det legges til rette for etablering av profesjonsrettede master- og ph.d.-utdanninger ved høyskolene.

Forskningmessig styrke trekkes fram som den viktigste faktoren for at et fagmiljø skal tilby doktorgradskandidater et godt og relevant kurstilbud, solid veiledning og arbeidsvilkår for å gjennomføre doktoravhandlingen. Forskningmessig styrke kan ikke dokumenteres ved antall førstestillinger alene, og må suppleres med dokumentert aktivitet. Det er mulig å oppnå forskningmessig styrke både i faglig smale og spissede doktorgradsprogrammer og i sterke fagmiljøer tilknyttet bachelor- og masterutdanninger. Her vil det være behov for et faglig skjønn, og det er nettopp dette NOKUT gjennom sine fagkomiteer med ansvar for godkjenning av doktorgrader representerer.

Høgskolen er tilfreds med at kravet til størrelse på fagmiljøet nå foreslås endret slik at det stilles et minimumskrav på åtte årsverk med førstestillingskompetanse i fagmiljøet, og at minimum fire av disse skal ha professorkompetanse. Dette mener vi er et rimelig og godt mål på hva som bør være et minimumskrav til et fagmiljø. Et fagmiljø av denne størrelsen, og med kompetanse som sammen dekker et område som oppfyller kravene om høyt faglig nivå, samt bredde, dybde og indre faglig sammenheng, vil innenfor mange fagfelt fremstå som et betydelig tyngdepunkt for kompetanse både i nasjonal og internasjonal sammenheng.

Videre foreslås det at institusjonen må dokumentere at den har kapasitet og rekrutteringspotensial til å knytte minst 20 doktorgradsstudenter til studiet i løpet av fire år etter oppstart, samt sannsynliggjøre at den over tid kan opprettholde dette antallet. Mye av forskningen ved universitetene er i dag konsentrert om smale eller spissede problemstillinger innenfor store klassiske fakultetsmodeller, uten at det foreligger spesifikke krav til størrelse, indre sammenheng eller forskerutdanningsamarbeid mellom disse.

Vi finner grunn til å stille spørsmål ved forholdet mellom dokumentert minstekapasitet på doktorgradsstipendiater og kravet om minimumsstørrelse og kvalitet i fagmiljøet. Et fagmiljø på åtte førstestillinger og 20 doktorgradsstipendiater gir et forholdstall på 2,5 stipendiater per veileder. Her er det naturligvis forskjeller mellom ulike fag og tradisjoner og mellom ulike stillingskategorier i sektoren, men dette er likevel et høyt forholdstall, som de færreste klassiske fakultetsbaserte doktorgradsprogrammene kan vise til. Mange fakulteter ligger på forholdstall langt under 1,0 selv om det for enkelte sterke fagmiljøer kan ligge over 2,5.

Ved høgskolen er det en forutsetning at kompetansen som brukes ved doktorgradsutdanningen også skal bidra på bachelor- og masterutdanningene. Ved den foreslåtte kobling mellom størrelse på fagmiljø og antall stipendiater, vil fagmiljøet bli bundet opp til veiledning og undervisning på doktorgradsnivå. Dette vil kunne representere et dårligere faglig tilbud til våre bachelor- og masterstudenter.

Utformingen av forskriften tar ikke hensyn til samarbeid mellom institusjoner både nasjonalt og internasjonalt om doktorgradsutdanninger (for eksempel joint degrees) slik det er lagt opp til gjennom flere initiativer og støtteordninger. Her er det hele fagmiljøet og antall stipendiater ved de samarbeidende institusjoner som bør vurderes i forhold til minstekravet til antall doktorgradsstudenter. Alternativet er at det utformes anbefalinger om antall doktorgradskandidater innenfor et program etter at det er gjennomført en evaluering av de erfaringer som foreligger.

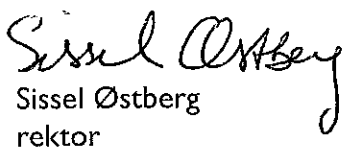
Det er også relevant å se forskriften i sammenheng med de sterke signalene om samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon (SAK) som er kommet fra departementet i tilknytning til budsjettet for 2010 og 2011. For å utvikle kvaliteten i utdanning og forskning er det behov for robuste fagmiljø, og dette kan oppnås gjennom samarbeid slik departementet stimulerer til gjennom ekstra tildelinger. Det er derfor nødvendig å vurdere hvordan forslaget til forskrift kan balansere de ulike hensynene og sikre at departementets mål om en god og effektiv doktorgradsutdanning, hvor doktorgradsutdanningen skjer i aktive publiserende forskningsmiljøer, blir oppfylt. Forskning er ikke og skal ikke være noe som foregår i lukkede miljøer. Samarbeid og mobilitet er en nødvendig forutsetning og noe som må vurderes av de faglige komiteer ved akkreditering.

I forslaget til revidert forskrift legges det opp til at institusjonene må sannsynliggjøre kapasitet og rekrutteringspotensial både ved oppstart av programmet og over tid. Et nytt doktorgradsprogram av høy kvalitet vil nødvendigvis måtte trenge mer enn fire år, som foreslått, på å etablere seg fullt ut. Markedsføring av programmet nasjonalt og internasjonalt vil først ha full effekt ved uteksaminering av kandidater og tilhørende vitenskapelige resultater, og dette vil ha betydning for rekrutteringspotensialet for programmet. Antall doktorgradsstipendiater ved oppstart må derfor forventes å ligge lavere enn når programmet er fullt etablert. Erfaringsmessig er det også svingninger i søkning til de ulike doktorgradsprogrammer over tid som det må tas hensyn til.

Det må tilrettelegges for at høyskolene selv kan ta ansvar for en forskningsbasert kvalitetsheving av profesjonene gjennom opprettelse av profesjonsrettede doktorgradsutdanninger. Slike utdanninger vil kunne være komplementære til de mer disiplinbaserte utdanningene ved universitetene. I dag er det et misforhold mellom de doktorgradsutdanninger som tilbys nasjonalt og profesjonsfagenes behov for doktorgradsutdanninger. Høgskolen opplever i dag i stor grad å ha hovedansvaret for forskningsveiledning av egne tilsatte doktorgradsstipendiater selv om de formelt tar sin doktorgrad ved et universitet. I stadig større grad benytter vi også utenlandske institusjoner som formelle gradsinstitusjoner for å kunne tilby kandidatene et fagmiljø med profil og kvalitet som passer vårt profesjonsfokus.

Høgskoler og universiteter er underlagt samme lov. Kravene til doktorgradsutdanninger må være utformet slik at lik praksis i størst mulig grad tilstrebes mellom ulike fag og institusjoner. Vi mener at det er viktig å sikre mulighetene for samarbeid mellom institusjoner både nasjonalt og internasjonalt om doktorgradsutdanninger (for eksempel joint degrees) slik det er lagt opp til gjennom flere initiativer og støtteordninger, inkl. SAK (samarbeid, arbeidsdeling, konsentrasjon)-midler. Vår tilbakemeldingen er samlet sett et uttrykk for at høgskolen støtter kravet som settes til fagmiljø som skal tilby doktorgradsutdanning i Norge, men vi mener at kravet til antall doktorgradsstipendiater i et program må vurderes samlet for samarbeidende institusjoner. Vi savner også som nevnt en analyse av doktorgradsutdanningen i Norge, og da særlig de som er akkreditert av NOKUT, som grunnlag for forslagene.

Med hilsen

Sissel Østberg
rektor

Asulv Frøysnes
høgskoledirektør